

Strategi för Agenda 21- arbetet i Stockholms stad 2006

Innehåll

Syfte	3
Mål	3
Arbetet med hållbar utveckling i Stockholms stad	3
Uppdraget	4
Styrning, samordning och uppföljning av det övergripande arbetet	6
Mål för och uppföljning av det operativa arbetet	8
Uppföljning av det operativa arbetet	10
Metoder för arbetet	10
Kommunikation av inriktning och metoder för arbetet med hållbar utveckling i Stockholms stad	12
Resurser	12

Syfte

Strategi för Agenda 21-arbetet i Stockholms stad 2006 syftar till att beskriva inriktningen på stadens arbete med hållbar utveckling under 2006 och hur arbetet bör breddas till att omfatta alla nämnder och styrelser. Strategin definierar arbetssätt för att integrera de ekonomiska, sociala och ekologiska dimensionerna i stadens program- och planarbete samt att ge stöd för nämnder och styrelser att formulera åtgärdsplaner.

Mål

Stockholms stad ska vid utgången av 2006 ha en utvecklad och förankrad inriktning och metod för arbetet med hållbar utveckling i Stockholm. Målet följs upp genom redovisning av arbetet i verksamhetsberättelsen för 2006.

Strategi för Agenda 21-arbetet i Stockholms stad 2006 ska inarbetas i kommunstyrelsens uppdrag att sammanhålla arbetet med en policy för hållbar utveckling i Stockholm¹.

Arbetet med hållbar utveckling i Stockholms stad

FN:s handlingsprogram Agenda 21 är ett internationellt åtagande med lokalt genomförande, ”tänk globalt — agera lokalt”. Agenda 21 pekar ut kommunerna som särskilt viktiga för att föra ner arbetet med hållbar utveckling på lokal nivå, där politiken kommer närmast invånarna. En bärande tanke i Agenda 21-arbetet är att bidra till en förändringsprocess där ett samarbete utvecklas mellan samhällets aktörer och sektorer.

Hållbar utveckling enligt Agenda 21 består av tre ömsesidigt beroende dimensioner; ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet. Arbetet med hållbar utveckling i Stockholm omfattar därmed alla verksamheter i staden. Stockholms stad har genom sina fem övergripande inriktningsmål² formulerat viljan att aktivt arbeta med hållbar utveckling:

- Förbättra välfärden och de kommunala verksamheterna
- Bygga bostäder och utveckla Stockholm
- Göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad
- Bryta segregationen och fördjupa demokratin
- Ta ansvar för ekonomin.

Stadens arbete med Agenda 21 har idag till stor del fokus på miljöfrågor och sker framför allt inom det operativa uppdrag stadsdelsnämnderna har och det samordningsuppdrag som Miljö- och hälso-skyddsnämnden har för miljödelen¹. I och med att ett helhetsgrepp saknas för arbetet med en hållbar utveckling i Stockholm uppstår en del målkonflikter där motstridiga uppdrag ligger på olika nämnder och styrelser. Detta kan bl.a. gälla konflikter mellan miljö- och exploateringsmål. Arbetet är ofta även kortsiktigt på grund av att finansiering till stora delar baseras på tidsbegränsade projektanslag från staden internt, från nationella medel eller från EU.

Agenda 21 betonar den enskildes ansvar och engagemang. Staden måste genom nämnder och styrelser tydligt svara upp med stöd för detta genom bland annat god intern samordning, möjlighet till dialog och deltagande, samt att bidra med kunskap och praktiskt stöd till invånare, företag och organisationer.

För ett långsiktigt arbete i Stockholm med hållbar utveckling enligt Agenda 21 krävs både samordning internt inom stadens verksamheter och samverkan mellan stadens verksamheter, invånare och andra och lokala aktörer.

---

¹ Framtagandet av ett nytt miljöprogram och en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, kommunfullmäktige dnr 303-1279/2004.

² Stockholms stads budget 2006.

Uppdraget

Kommunfullmäktige gav den 11 november 2004 Miljö- och hälsoskyddsnämnden i uppdrag att ta fram ett förslag till en för staden gemensam strategi med plattform för Agenda 21-arbetet i staden.³

Uppdraget är kopplat till Miljöförvaltningens uppdrag att utveckla och stödja nämndernas arbete med miljödelen av Agenda 21, stadsdelsnämndernas uppdrag att bedriva ett lokalt förankrat Agenda 21-arbete där miljö, ekonomi, demokrati och sociala aspekter förs samman samt kommunstyrelsens påbörjade arbete med att ta fram en samlad vision för stadens utveckling⁴. Med den tid som funnits till förfogande för uppdraget har Miljöförvaltningens arbete haft följande utgångspunkter:

- stadens fem inriktningsmål samt budget 2005 och 2006.
- stadens miljöpolicy.
- Stadens styrdokument, framför allt *Stockholms miljöprogram, Näringslivspolitiskt program för Stockholm, Plan för jämlikhet, integration och mångfald* samt förarbetet till folkhälsoprogram.
- SPO-utredningen samt översynen av stadens styrdokument.
- Miljöförvaltningens Agenda 21-uppdrag i budget 2005 och 2006.
- stadsdelsförvaltningarnas Agenda 21-uppdrag i budget 2005 och 2006.
- erfarenheter från det lokala Agenda 21-arbetet från 1995 fram till idag.
- *Vision Stockholm 2030*.
- *Stadsdelsförnyelsen*.
- slutbetänkandet från Nationalkommittén för Agenda 21 och habitat som 2003 avrapporterade sitt arbete i rapporten *En hållbar framtid i sikte*, SOU 2003:31, med förslag på det fortsatta arbetet med Agenda 21, Habitat och hållbar utveckling. Den föreslår bl.a. att lokala strategier för hållbar utveckling tas fram, där riktlinjer för ett långsiktigt och samordnat arbete med hållbar utveckling inom kommunen anges.
- stadens internationella åtaganden och Miljö- och hälsoskyddsnämndens erfarenheter från internationellt arbete.

Under arbetets gång med uppdraget har beslut fattats i staden som påverkat inriktningen. I beslutet om stadens politiska organisation (SPO) del 2 anges att kommunstyrelsen ska samordna miljöprogrammet, andra program och infrastruktursatsningar för att åstadkomma ett långsiktigt hållbart samhälle. I detta ligger också att säkerställa ett utvecklat utvärderings- och uppföljningsarbete.⁵ Staden har även undertecknat *Ålborgåtagandena*, ett gemensamt arbete för hållbar utveckling i europeiska städer och kommuner.⁶

Mot bakgrund av ovanstående ger Strategi för Agenda 21-arbetet i Stockholms stad 2006 förslag till inriktning och metoder för HUR stadens verksamheter gemensamt ska kunna fortsätta det pågående arbetet med hållbar utveckling, omfattande både stadens interna arbete och stockholmarnas medverkan. Genom att säkerställa inriktning och metoder kan arbetet med *Vision Stockholm* och en policy för hållbar utveckling i Stockholms stad utvecklas samtidigt som VAD som gemensamt ska göras för att säkra en hållbar utveckling kan förtydligas.

De åtgärder som krävs för att säkerställa strategins inriktning är beroende av insatser från nämnder och styrelser samt central styrning och revision. Formerna för revision bör utformas av Stadsledningskontoret. Förslagsvis bör både intern och extern revision genomföras av nämnders

³ Kommunfullmäktige 2004-11-11, dnr 303-1279/2004.

⁴ Stockholms stads budget 2006.

⁵ Stadens politiska organisation (SPO) — demokrati och ledarskap, Insatser för fördjupad demokrati, del 2, kommunfullmäktige 2005-01-24, dnr 021-4314/2003.

⁶ Kommunstyrelsen 2005-04-06, dnr 086-2661/2004.

och styrelser respektive verksamhetsberättelse. Miljöförvaltningen kan bistå med kompetens kring den ekologiska dimensionen. Strategi för Agenda 21-arbetet i Stockholms stad 2006 beskriver viktiga områden att utveckla under 2006.

Strategi för Agenda 21-arbetet i Stockholms stad 2006

För att nå målet att utveckla och förankra det pågående arbetet för ett hållbart Stockholm krävs en inriktning på styrning av all verksamhet som omfattar den hållbara utvecklingens tre dimensioner, samt metoder som garanterar dialog och delaktighet från stadens verksamheter och lokala aktörer.

För att nå detta mål är det viktigt att utveckla styrning, samordning och uppföljning av det övergripande arbetet samt mål för och uppföljning av det operativa arbetet.

Inriktning och metoder bör även kommuniceras med stadens nämnder och styrelser.

Styrning, samordning och uppföljning av det övergripande arbetet

Styrning

För ett långsiktigt arbete bör metoder för att identifiera och undanröja målkonflikter i stadens budget utvecklas. Det krävs att stadens styrdokument och arbetsområden samordnas för att de ekonomiska, sociala och ekologiska dimensionerna ska kunna integreras. Viktiga styrdokument för detta kommer att bli Vision Stockholm och en lokal policy för hållbar utveckling. Av vikt är att dessa styrdokument omfattar de tre dimensionerna av hållbar utveckling.

Kommunstyrelsen har påbörjat ett arbete med att ta fram en samlad vision för stadens utveckling i brett samarbete med berörda nämnder.⁷ Ansvaret för framtagning av en policy för hållbar utveckling och att policyn integreras i stadens styrsystem ligger på kommunstyrelsen.⁸ Viktiga utgångspunkter för dessa arbeten bör vara erfarenheter från det lokala Agenda 21-arbetet, Stockholms miljöprogram, det kommande folkhälsoprogrammet, Näringslivspolitiskt program för Stockholm, Plan för jämlikhet, integration och mångfald, Stadsdelsförnyelsen samt diskussionsunderlaget Vision Stockholm 2030.

Samordning

Infrastrukturavdelningen på Stadsledningskontoret har under hösten 2005 tagit initiativ till en bred diskussion om den övergripande strukturen för stadens styrdokument, kopplingar och gränsdragningar mellan stadens program och planer. En diskussion med företrädare för Stockholms miljöprogram, Agenda 21, översiktsplan, kommande folkhälsoprogram, Plan för jämlikhet, integration och mångfald och Näringslivspolitiskt program för Stockholm med flera är en viktig del av samordningen av arbetet med hållbar utveckling i Stockholm. I budget 2006 anges att samtliga nämnder ska integrera Agenda 21-arbetet i sin verksamhet, därför bör förvaltningsledningar medverka i dessa frågor.

I arbetet med att utveckla och förenkla stadens integrerade system för ledning och uppföljning av stadens ekonomi och verksamhet, ILS, lyfts vikten av att hålla samman arbetet med hållbar utveckling fram.⁹

Kommunstyrelsens uppdrag att samordna miljöprogrammet, andra program och infrastruktur-satsningar¹⁰ är viktigt för att uppnå ett fokuserat och långsiktigt arbete med hållbar utveckling i Stockholm och för att arbetet ska kunna breddas till att omfatta hela staden. Viktigt är även kommunstyrelsens uppdrag att följa upp stadens Agenda 21-arbete.⁷

Stadens arbete med hållbar utveckling bedrivs idag i flera fall i tidsbegränsade projekt. För kontinuerlig uppbyggnad av kunskap, tillvaratagande av erfarenheter och resultat samt resurseffektivitet

⁷ Stockholms stads budget 2006.

⁸ Framtagandet av ett nytt miljöprogram och en lokal strategi för hållbar utveckling i Stockholms stad, kommunfullmäktige dnr 303-1279/2004.

⁹ Utveckla och förenkla det integrerade systemet för ledning och uppföljning av stadens ekonomi och verksamhet, ILS, kommunfullmäktige dnr 031-2153/2005

¹⁰ Stadens politiska organisation (SPO) — demokrati och ledarskap, Insatser för fördjupad demokrati, del 2, kommunfullmäktige 2005-01-24, dnr 021-4314/2003.

krävs att projekt och ordinarie verksamhet knyts samman genom gemensamma riktlinjer för hur staden ska arbeta långsiktigt med hållbar utveckling. Ovan nämnda policy för hållbar utveckling bör ge grundprinciper för inriktningen av stadens gemensamma arbete.

Stockholmarna och andra lokala aktörer såsom forskare, näringsliv och ideella organisationer bör ges tillfälle till dialog och medverkan, både centralt i stadens arbete och i stadsdelsområdena. I budget för Stockholms stad 2006 anges att samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska utveckla nya arenor och skapa fora som ökar medborgarnas insyn i och möjlighet att delta i de politiska beslutsprocesserna. Vidare anges kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet 2006-2008 till att öka medborgarnas deltagande i hållbarhetsarbetet Agenda 21.

Underlag för prioriteringar

För att kunna definiera såväl relevanta som signifikanta mål och målgrupper för ett resurseffektivt arbete med hållbar utveckling i Stockholm krävs en förutsättningslös utredning av tillstånd och påverkan i Stockholm. Utredningen bör även identifiera vilka resurser, kompetenser och dialogmetoder som effektivast för arbetet framåt.

Miljöförvaltningen genomför under 2005 och första halvåret 2006 en miljö- och hälsoutredning som förutsättningslöst lyfter fram de viktigaste miljö- och hälsofrågorna som staden bör prioritera att arbeta med. Utredningen tar sin utgångspunkt i de nationella miljö kvalitetsmålen och i miljörelaterade nationella folkhälsomål. Metoder och resultat från miljö- och hälsoutredningen och motsvarande underlagsarbete för översiktsplan, folkhälsoprogram, Plan för jämlikhet, integration och mångfald samt Näringslivspolitiskt program för Stockholm bör tillsammans ge metoder för och underlag till att beskriva och göra prioriteringar för arbetet med hållbar utveckling i Stockholm; en hållbarhetsutredning. En hållbarhetsutredning ger både underlag för prioriteringar vid framtagning av nya styrdokument och underlag för att identifiera och synliggöra målkonflikter i nuvarande program.

Metodiken kan även användas till den integrerade lägesbeskrivningen som arbetet med Ålborgåtagandena kräver.

En hållbarhetsutredning kräver en långtgående dialog och samverkan mellan stadens bolag och förvaltningar. Den är en viktig del av en samverkansprocess kring hållbarhetsfrågor som bör starta under 2006 och ledas av Stadsledningskontoret.

Genom undertecknande av Ålborgåtagandena har staden ett konkret och flexibelt verktyg för arbetet med hållbar utveckling. Åtagandena ger konkreta utgångspunkter för det lokala arbetet för hållbar utveckling ur ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt helhetsperspektiv och ger ett bra underlag för gemensamma prioriteringar. Enligt *Strategisk plan för Stockholm 2006-2008* har Stadsledningskontoret uppdraget att samordna stadens arbete med Ålborgåtagandena. Miljö- och hälsoskyddsnämnden bistår i arbetet på uppdrag av Stadsledningskontoret.

Uppföljning på stadsnivå

För ett långsiktigt arbete med hållbar utveckling i Stockholm krävs tydliga uppdrag i budget med möjlighet till uppföljning. Ett mindre antal återkommande nyckeltal bör tas fram som övergripande speglar stadens arbete med hållbar utveckling. Som ett komplement till detta bör de nyckeltal användas som kommunstyrelsen har i uppdrag att utveckla för att utvärdera stadens Agenda 21-arbete.¹¹ Miljöförvaltningen bistår med kompetens kring den ekologiska dimensionen.

De ovan nämnda Ålborgåtagandena är även ett underlag till en regelbunden uppföljning, som dessutom ska vara tillgänglig för invånarna.

¹¹ Nyckeltal för stadens integrerade lednings- och styrsystem, kommunfullmäktige 2005-09-19, dnr 119-3797/2004.

Mål för och uppföljning av det operativa arbetet

För att ge stadens arbete med hållbar utveckling enligt Agenda 21 samlad kraft bör framför allt stadsdelsnämnderna, där det operativa uppdraget ligger, formulera uppföljningsbara mål för arbetet. Dessa bör vara direkt kopplade till stadens budget och peka ut områden där staden genom insatser stödjer och stimulerar medverkan från invånarna och andra lokala aktörer. Uppföljning bör ske både av de insatser som staden gör och de resultat som dessa insatser ger.

Konkret underlag till målformuleringar finns för den ekologiska dimensionen i Stockholms miljöprogram, för den sociala dimensionen i det kommande folkhälsoprogrammet och i Plan för jämlikhet, integration och mångfald samt för den ekonomiska dimensionen i Näringslivspolitiskt program för Stockholm.

Mål i Stockholms miljöprogram

Stockholms miljöprogram har sex mål, tre av dessa har delmål som tydligt pekar ut invånare och andra lokala aktörer. Stadens verksamheter har här en roll i att stödja och stimulera invånare och lokala aktörer i arbetet med att nå miljömålen. Stockholms miljöprogram gäller till och med 2006, en revidering av målformuleringsunderlag för den ekologiska dimensionen krävs därför inför 2007.

Mål 1 Miljöeffektiva transporter.

Delmål 1.1 Andel invånare som reser med kollektivtrafik eller cyklar, ska öka.

Erfarenheter från arbetet inom detta områden kan hämtas från de insatser och projekt som flertalet stadsdelsnämnder deltar i under 2005: Säker och lekvänlig skolväg, Trafikantveckan och I stan utan min bil, Cykeldag för invånare, Lånecyklar för invånare, Cykelväganalys.

Mål 2 Säkra varor

Inget delmål pekar direkt ut invånare som genomförare men staden ska verka för att öka invånarnas kunskaper om miljöanpassade varor och ekologiska livsmedel.

Erfarenheter från arbetet inom området kan hämtas från projekt Grönskande levande gårdar och närsamhällen.

Mål 3 Hållbar energianvändning

Delmål 3.4 Företag och hushåll ska miljöanpassa och minska sin energianvändning per invånare med fem procent.

Erfarenheter från arbetet inom detta områden kan hämtas från de insatser och projekt som flertalet stadsdelsnämnder deltar i under 2005: Energirådsgivningen, Välj själv!, Konsumera smartare och minska växthuseffekten, Energiutbildning för fastighetsägare, Stockholms stads miljödiplom för företag, Informationsblad till invånare.

Mål 4 Ekologisk planering och skötsel

Inget delmål pekar direkt ut invånare som genomförare men staden ska informera och uppmuntra allmänheten till att besöka och vistas i parker och naturområden.

Erfarenheter från arbetet inom området kan hämtas från de insatser och projekt som flertalet stadsdelsnämnder deltar i under 2005: Brukarmedverkan/Brukaravtal, Stadsdelsförnyelsen, Kul i naturen - för liten och stor i innerstan (2006).

Mål 5 Miljöeffektiv avfallshantering

Delmål 5.1 Hushåll och verksamheter ska erbjudas goda möjligheter att sortera ut farligt avfall. Miljö- och hälsofarliga ämnen från det farliga avfallet ska inte läcka ut i miljön.

Erfarenheter från arbetet inom detta områden kan hämtas från de insatser och projekt som flertalet stadsdelsnämnder deltar i under 2005: Sortera mera, Grönskande levande gårdar och närsamhällen, Informationsblad till invånare, Stadsdelsförnyelsen.

Mål 6 Sund inomhusmiljö

Inget delmål pekar direkt ut invånare som genomförare men staden ska verka för att hushållens kunskaper om riskfaktorer i inomhusmiljön ökar.

Mål i det kommande folkhälsoprogrammet

I förarbetet till Stockholms folkhälsoprogram anges Stockholms elva folkhälsomål. Samtliga målförslag får anses rikta sig till invånare och lokala aktörer.

1. Delaktighet och inflytande i samhället
2. Ekonomisk och social trygghet
3. Trygga och goda uppväxtvillkor
4. Ökad hälsa i arbetslivet
5. Sunda och säkra miljöer och produkter
6. En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård
7. Gott skydd mot smittspridning
8. Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa
9. Ökad fysisk aktivitet
10. Goda matvanor och säkra livsmedel
11. Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och doping samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande

Mål i Plan för jämlikhet, integration och mångfald

Planen formulerar tre övergripande mål för stadens verksamheter att aktivt medverka till. Den ska vara ett stöd för nämnder och styrelser i deras planering av insatser för hur den egna verksamheten ska bidra till att målen uppnås. Planen omfattar alla verksamheter i staden. Den ska vara en grund för insatser av alla medarbetare — för alla invånare.

De tre målen

- Skapa förutsättningar för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.
- Minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.
- Synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Mål i Näringslivspolitiskt program för Stockholm

Målen i Näringslivspolitiskt program för Stockholm har fokus på stadens egna insatser. De kan dock användas som underlag för att sätta mål för att skapa möjlighet och stöd för invånares och företags medverkan.

Målen berör

- 1 service,
- 2 infrastruktur
  - 2.1 transportsystem,
  - 2.2 informationsteknik,

- 2.3 utbildning och forskning,
- 2.4 bostäder och god livsmiljö,
- 3 nätverk
- 4 marknadsföring

Uppföljning av det operativa arbetet

De mål som formuleras utifrån ovanstående och riktar sig mot invånare och andra lokala aktörer bör vara möjliga att följa upp. En gemensam uppföljning med utgångspunkt i de ovan nämnda programmen ger även möjlighet till att sammanhållet redovisa stadens arbete.

I Stockholms stads budget för 2006 anges att kommunfullmäktiges mål för stadsdelsnämndernas Agenda 21-arbete är att öka invånarnas deltagande i hållbarhetsarbetet. Samtidigt ska samtliga nämnder enligt budget 2006 utveckla nya arenor och skapa fora som ökar medborgarnas insyn i och möjlighet att delta i de politiska beslutsprocesserna.

Att följa upp hur aktiviteter i det lokala Agenda 21-arbetet påverkar invånarnas beteende och agerande är svårt och kostsamt. Nedan anges möjliga metoder för uppföljning av den ekologiska dimensionen med avseende dels på stadens insatser och dels på invånarnas insatser. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska enligt budget 2006 utveckla och stödja stadsdelsnämndernas arbete med miljödelen av Agenda 21. Kompetens för motsvarande formuleringar för den sociala respektive ekonomiska dimensionen finns på andra nämnder än miljö- och hälsoskyddsnämnden.

För att följa upp stadens lokala insatser inom den ekologiska dimensionen föreslås att följande redovisas i verksamhetsberättelsen för 2006:

- a) antal aktiviteter eller projekt relaterade till Stockholms miljöprogram som stadsdelsförvaltningen genomför eller deltar i
- b) antal invånare (och företag) som deltar i dessa aktiviteter. Detta fångar de mest engagerade invånarna.
- c) antal riktade informationsinsatser till invånare som syftar till att öka deras bidrag till att målen i Miljöprogrammet uppnås tillsammans med en uppskattning av hur många invånare respektive informationsinsats nått.

För att följa upp invånarnas insyn i och möjlighet att delta i de politiska beslutsprocesserna lokalt kan redovisning ske av antal invånare som deltar på följande arenor:

- medborgarråd, ungdomsråd, pensionärråd, anhörigråd, brukarråd etc.
- öppna möten och temamöten
- lokala samråd i planprocessen
- referensgrupper
- föräldraråd
- elevråd

För att följa upp invånarnas direkta insats för att nå miljömålen bör de nyckeltal som finns i Stockholms miljöprogram användas. 14 nyckeltal följer upp stockholmarnas miljöinsatser och miljöpåverkan. Miljöförvaltningen ansvarar för uppföljningen av Stockholms miljöprogram, vilket redovisas på Miljöbarometern.

Metoder för arbetet

Kunskapsförmedling

Kunskap är en förutsättning för utveckling. Med god tillgång till kunskap möjliggörs medverkan från invånare och lokala aktörer. Följande verktyg kan bidra till kunskapsförmedling.

Miljöbarometern redovisar på Internet uppföljning av Stockholms miljöprogram, miljötilståndet i staden, *Stockholmarnas indikatorer för hållbar utveckling* (fakta och dialog kring frågor där stockholmarna har rådighet), *Nordens större städers miljöindikatorer* samt *Sveriges Ekokommunernas gröna nyckeltal*. Miljöbarometern bör utvecklas till en hållbarhetsbarometer där stadens arbete med hållbar utveckling i Stockholm, inklusive Ålborgåtagandena, redovisas. Miljöförvaltningen samordnar och utvecklar Miljöbarometern till en hållbarhetsbarometer.

Energirådgivningen ger invånare, organisationer och mindre företag kostnadsfri och opartisk rådgivning med målet att minska energianvändningen och miljöbelastningen genom energi-effektivisering och en ökad användning av förnyelsebar energi.

Medborgarenkäten är en återkommande och omfattande undersökning om stockholmarnas syn på sin livsmiljö, attityder till och kunskap om miljön, samt engagemang och livsstil. Den ger kunskap om invånarnas påverkan och bidrag till arbetet med hållbar utveckling, samt gör det möjligt att följa utvecklingen både lokalt i stadsdelsområdena och för hela staden över tid. För förankring och finansiering bör kommande medborgarenkäter genomföras i samverkan mellan berörda nämnder och styrelser. Miljöförvaltningen samordnar och genomför kommande medborgarenkäter.

Miljöcentrum för företag ger kunskapsstöd till små- och medelstora företag till att utveckla förebyggande och systematiskt miljöarbete, bl.a. genom miljödiplom och kurser.

Dialog och samverkan

En annan förutsättning för arbetet med hållbar utveckling enligt Agenda 21 är dialog och samverkan med invånare och andra lokala aktörer. För att bygga ett hållbart samhälle måste alla ha möjlighet att vara delaktiga.

Staden har bred erfarenhet av samverkan med stockholmarna och andra lokala aktörer. Erfarenheterna är goda vad gäller metoder som främjar delaktighet och dialog. Erfarenheterna i staden bör samlas och utvärderas vad gäller användbarhet inom arbetet med Vision Stockholm och andra styrdokument i nämnder och bolag.

I *Handledning för lokal samverkan kring vatten*¹² beskrivs hur aktörssamverkan kring en sjö (Trekanten) kan gå till. Handledningen beskriver olika faser i en samverkansprocess och arbetssättet är användbart vid andra typer av samverkansprocesser för att nå ett uthålligt samhälle.

En viktig plats för dialog om hållbar utveckling mellan stadens verksamheter är stadens Agenda 21-nätverk.

Goda exempel

En tredje förutsättning för arbetet med hållbar utveckling är att ta tillvara goda exempel från stora och små insatser. Goda exempel tar tillvara erfarenheter och är en viktig del för att kunna prioritera och genomföra effektiva åtgärder. En kortfattad beskrivning över utvecklingen av stadens arbete med hållbar utveckling enligt Agenda 21 finns i dokumentet *Från Rio 1992 till Stockholm 2005*. En kompletterande beskrivning av goda exempel inom arbetet med hållbar utveckling i Stockholm kommer att i läggas fram under våren 2006 av Miljöförvaltningen som en del av uppdraget att ta fram en handledning med arbetsmetoder som främjar dialog, delaktighet och miljökommunikation med stadens invånare och lokala aktörer.¹³

¹² Miljöförvaltningen i Stockholm oktober 2005.

¹³ Samordning av Stockholms Agenda 21-arbete, miljö och hälsoskyddsnämnden dnr 2004-000562-205.

Kommunikation av inriktning och metoder för arbetet med hållbar utveckling i Stockholms stad

Enligt Strategisk plan för Stockholm 2006-2008 ska samtliga nämnder och bolag informeras om Agenda 21-arbetet i staden samt de nationella och internationella målen för detta arbete.

Målet med Strategi för Agenda 21-arbetet i Stockholms stad 2006 är att staden vid utgången av 2006 ska ha en tydlig inriktning och definierade metoder för arbetet med hållbar utveckling. Steget därefter är att ta fram en policy för hållbar utveckling i Stockholm och att fortsätta konkretisera stadens arbete med hållbar utveckling. För att åstadkomma detta krävs att stadens verksamheter tydligt involveras genom en direkt kommunikation av strategins syfte och innehåll. Detta stämmer väl med kommunstyrelsens uppdrag att samordna miljöprogrammet, andra program och infrastruktursatsningar samt uppdraget att följa upp stadens Agenda 21-arbete.

Resurser för 2006

Strategi för Agenda 21-arbetet i Stockholms stad 2006 fokuserar på inriktning och metoder för arbetet med hållbar utveckling. De insatser som krävs av stadens nämnder och styrelser för att etablera och följa strategin bedöms inte vara kostnadsdrivande och faller inom ramen för de relaterade uppdrag som definieras för respektive verksamhet i budgeten 2006.